

**1. මූල්‍ය ප්‍රකාශන**

**1.1 තත්වගාණනය කළ මතය**

පොල් සංවර්ධන අධිකාරියේ 2020 දෙසැම්බර් 31 දිනට මූල්‍ය තත්ව ප්‍රකාශනය සහ එදිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා වූ මූල්‍ය කාර්යසාධන ප්‍රකාශනය, ශුද්ධ වත්කම් වෙනස්වීමේ ප්‍රකාශනය සහ එදිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා මුදල් ප්‍රවාහ ප්‍රකාශනය සහ මූල්‍ය ප්‍රකාශනවලට අදාළ සටහන්, සාරාංශගත වැදගත් ගිණුම්කරණ ප්‍රතිපත්තිවලින් සමන්විත 2020 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා වූ මූල්‍ය ප්‍රකාශන ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 154(1) ව්‍යවස්ථාව සමඟ සංයෝජිතව කියවිය යුතු 2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ සහ 1971 අංක 38 දරන මුදල් පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව මාගේ විධානය යටතේ විගණනය කරන ලදී. පාර්ලිමේන්තුව වෙත ඉදිරිපත් කළ යුතු යැයි මා අදහස් කරන මාගේ අදහස් දැක්වීම් හා නිරීක්ෂණයන් මෙම වාර්තාවේ දැක්වේ.

මෙම වාර්තාවේ 1.5 ඡේදයේ දක්වා ඇති කරුණුවලින් වන බලපෑම හැර, අධිකාරියේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන තුළින් 2020 දෙසැම්බර් 31 දිනට මූල්‍ය තත්වය සහ එදිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා එහි මූල්‍ය කාර්යසාධනය හා මුදල් ප්‍රවාහ සත්‍ය හා සාධාරණ ලෙස දැක්වෙන අයුරින් ශ්‍රී ලංකා රාජ්‍ය අංශ ගිණුම්කරණ ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කර ඇති බව මා දරන්නාවූ මතය වේ.

**1.2 තත්වගාණනය කළ මතය සඳහා පදනම**

මෙම වාර්තාවේ 1.5 ඡේදයේ දක්වා ඇති කරුණු මත පදනම්ව මාගේ මතය තත්වගාණනය කරනු ලැබේ.

ශ්‍රී ලංකා විගණන ප්‍රමිතීන්ට (ශ්‍රී.ලං.වි.ප්‍ර.) අනුකූලව මා විගණනය සිදු කරන ලදී. මෙම විගණන ප්‍රමිතියටතේ වූ මාගේ වගකීම, මෙම වාර්තාවේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන විගණනය සම්බන්ධයෙන් විගණකගේ වගකීම යන කොටසේ තවදුරටත් විස්තර කර ඇත. මාගේ තත්වගාණනය කළ මතය සඳහා පදනමක් සැපයීම උදෙසා මා විසින් ලබාගෙන ඇති විගණන සාක්ෂි ප්‍රමාණවත් සහ උචිත බව මාගේ විශ්වාසයයි.

**1.3 මූල්‍ය ප්‍රකාශන සම්බන්ධයෙන් කළමනාකරණයේ සහ ඊට සම්බන්ධ පාලනය කරන පාර්ශවයන්ගේ වගකීම්**

මෙම මූල්‍ය ප්‍රකාශන ශ්‍රී ලංකා රාජ්‍ය අංශ ගිණුම්කරණ ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව පිළියෙල කිරීම හා සාධාරණ ලෙස ඉදිරිපත් කිරීම සහ වංචා හෝ වැරදි හේතුවෙන් ඇතිවිය හැකි ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන්ගෙන් තොරව මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීමට හැකිවනු පිණිස අවශ්‍යවන අභ්‍යන්තර පාලනයන් තීරණය කිරීම කළමනාකරණයේ වගකීම වේ.

මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීමේදී, අධිකාරිය අඛණ්ඩව පවත්වාගෙන යාමේ හැකියාව තීරණය කිරීම කළමනාකරණයේ වගකීමක් වන අතර, කළමනාකාරීත්වය අධිකාරිය ඇවර කිරීමට අදහස් කරන්නේ නම් හෝ වෙනත් විකල්පයක් නොමැති විටදී මෙහෙයුම් නැවැත්වීමට කටයුතු කරන්නේ නම් හැර අඛණ්ඩ පැවැත්මේ පදනම මත ගිණුම් තැබීම හා අධිකාරියේ අඛණ්ඩ පැවැත්මට අදාළ කරුණු අනාවරණය කිරීමද කළමනාකරණයේ වගකීමකි.

අධිකාරියේ මූල්‍ය වාර්තාකරණ ක්‍රියාවලිය සම්බන්ධව පරීක්ෂා කිරීමේ වගකීම, සම්බන්ධ පාර්ශව විසින් දරනු ලබයි.

2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 16(1) උප වගන්තිය ප්‍රකාරව, අධිකාරියේ වාර්ෂික සහ කාලීන මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීමට හැකිවන පරිදි ස්වකීය ආදායම්, වියදම්, වත්කම් හා බැරකම් පිළිබඳ නිසි පරිදි පොත්පත් හා වාර්තා පවත්වාගෙන යා යුතුය.

**1.4 විගණන විෂය පථය (මූල්‍ය ප්‍රකාශන සම්බන්ධයෙන් විගණකගේ වගකීම)**

සමස්තයක් ලෙස මූල්‍ය ප්‍රකාශන, වංචා සහ වැරදි නිසා ඇතිවන ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන්ගෙන් තොර බවට සාධාරණ තහවුරුවක් ලබාදීම සහ මාගේ මතය ඇතුළත් විගණන වාර්තාව නිකුත් කිරීම මාගේ අරමුණ වේ. සාධාරණ සහතිකවීම උසස් මට්ටමේ සහතිකවීමක් වන නමුත්, ශ්‍රී ලංකා විගණන ප්‍රමිති ප්‍රකාරව විගණනය සිදු කිරීමේදී එය සැමවිටම ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන් අනාවරණය කරගන්නා බවට වන තහවුරු කිරීමක් නොවනු ඇත. වංචා සහ වැරදි තනි හෝ සාමූහික ලෙස බලපෑම නිසා ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන් ඇතිවිය හැකි අතර, එහි ප්‍රමාණාත්මකභාවය මෙම මූල්‍ය ප්‍රකාශන පදනම් කරගනිමින් පරිශීලකයන් විසින් ගනු ලබන ආර්ථික තීරණ කෙරෙහි වන බලපෑම මත රඳා පවතී.

ශ්‍රී ලංකා විගණන ප්‍රමිති ප්‍රකාරව විගණනයේ කොටසක් ලෙස මා විසින් විගණනයේදී වෘත්තීය විනිශ්චය සහ වෘත්තීය සැකමුසුබවින් යුතුව ක්‍රියාකරන ලදී. මා විසින් තවදුරටත්,

- ප්‍රකාශ කරනලද විගණන මතයට පදනමක් සපයා ගැනීමේදී වංචා හෝ වැරදි හේතුවෙන් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇතිවිය හැකි ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන් ඇතිවීමේ අවදානම් හඳුනාගැනීම හා තක්සේරු කිරීම සඳහා අවස්ථාවෝචිතව උචිත විගණන පරිපාටි සැලසුම් කර ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. වරදවා දැක්වීම හේතුවෙන් සිදුවන ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන්ගෙන් සිදුවන බලපෑමට වඩා වංචාවකින් සිදුවන්නාවූ බලපෑම ප්‍රබලවන්නේ ඒවා දුස්සන්ධානයෙන්, ව්‍යාජ ලේඛන සැකසීමෙන්, වේතනාන්විත මහභැරීමෙන්, වරදවා දැක්වීමෙන් හෝ අභ්‍යන්තර පාලනයන් මහභැරීමෙන් වැනි හේතු නිසා වන බැවිනි.
- අභ්‍යන්තර පාලනයේ සඵලදායීත්වය පිළිබඳව මතයක් ප්‍රකාශ කිරීමේ අදහසින් නොවුවද , අවස්ථාවෝචිතව උචිත විගණන පරිපාටි සැලසුම් කිරීම පිණිස අභ්‍යන්තර පාලනය පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබා ගන්නා ලදී.
- භාවිතා කරන ලද ගිණුම්කරණ ප්‍රතිපත්තිවල උචිතභාවය, ගිණුම්කරණ ඇස්තමේන්තුවල සාධාරණත්වය සහ කළමනාකරණය විසින් කරන ලද සම්බන්ධිත හෙළිදරව් කිරීම් අගයනලදී.
- සිද්ධීන් හෝ තත්ත්වයන් හේතුවෙන් අධිකාරියේ අඛණ්ඩ පැවැත්ම පිළිබඳ ප්‍රමාණාත්මක අවිනිශ්චිතතාවයක් තිබේද යන්න සම්බන්ධයෙන් ලබාගත් විගණන සාක්ෂි මත පදනම්ව ගිණුම්කරණය සඳහා ආයතනයේ අඛණ්ඩ පැවැත්ම පිළිබඳ පදනම යොදා ගැනීමේ අදාළත්වය තීරණය කරන ලදී. ප්‍රමාණවත් අවිනිශ්චිතතාවයක් ඇති බවට මා නිගමනය කරන්නේ නම් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඒ සම්බන්ධයෙන් වූ හෙළිදරව් කිරීම්වලට මාගේ විගණන වාර්තාවේ අවධානය යොමු කළ යුතු අතර, එම හෙළිදරව් කිරීම් ප්‍රමාණවත් නොවන්නේ නම් මාගේ මතය විකරණය කළ යුතුය. කෙසේ වුවද, අනාගත සිද්ධීන් හෝ තත්ත්වයන් මත අඛණ්ඩ පැවැත්ම අවසන් වීමට හැකිය.
- මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ව්‍යුහය හා අන්තර්ගතය සඳහා පාදකවූ ගනුදෙනු හා සිද්ධීන් උචිත හා සාධාරණව ඇතුළත් වී ඇතිබව සහ හෙළිදරව් කිරීම් ඇතුළත් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල සමස්ත ඉදිරිපත් කිරීම අගයන ලදී.

හැකිතාක් දුරට හා අවශ්‍ය ඕනෑම විටෙක පහත සඳහන් දෑ පරීක්ෂා කිරීම සඳහා විගණන විෂය පථයද පුළුල් කර ඇත.

- තොරතුරු ඉදිරිපත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් බලන කළ අධිකාරියේ කාර්යයන් අඛණ්ඩව ඇගයීමට හැකිවන පරිදි එහි සංවිධානය, පද්ධති, පරිපාටි, පොත්පත්, වාර්තා හා වෙනත් ලියකියවිලි විධිමත්ව හා ප්‍රමාණාත්මකව සැලසුම් කර තිබේද යන බව සහ එකී පද්ධති, පරිපාටි, පොත්පත්, වාර්තා හා වෙනත් ලියකියවිලි ඵලදායී ලෙස පවත්වාගෙන යනු ලැබේ ද යන බව;
- යම් අදාළ ලිඛිත නීතියකට හෝ පාලක මණ්ඩලය විසින් නිකුත් කරන ලද වෙනත් පොදු හෝ විශේෂ විධානයකට අනුකූලව, අධිකාරිය ක්‍රියාකර ඇති බව,

- සියබලතල, කර්තව්‍ය සහ කාර්යයන්ට අනුකූලව කටයුතු කර ඇති බව,
- සම්පත් සකසුරුවම් ලෙස, කාර්යක්ෂම ලෙස සහ ඵලදායී ලෙස කාලසීමාවන් තුළ සහ අදාළ නීතිරීතිවලට අනුකූලව ප්‍රසම්පාදනය කර භාවිතා කර ඇති බව.

**1.5 මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීම සම්බන්ධයෙන් වූ විගණන නිරීක්ෂණ**

**1.5.1 ශ්‍රී ලංකා රාජ්‍ය අංශ ගිණුම්කරණ ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල නොවීම**

අනුකූල නොවීම	කළමනාකාරීත්වයේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
<p>(අ) ශ්‍රී ලංකා රාජ්‍ය අංශ ගිණුම්කරණ ප්‍රමිත අංක 01 හි 24 (අ) ඡේදය ප්‍රකාරව අස්ථිත්වයන් විසින් අයවැයගත සංඛ්‍යා සහ තත්‍යසංඛ්‍යාවන් වෙත වෙනම නිරූපණය කළ හැකි පරිදි මූල්‍ය ප්‍රකාශන ඉදිරිපත් කළ යුතු වුවත් සමාලෝචිත වර්ෂයට අදාළව ඉදිරිපත් කර තිබූ මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල එසේ අයවැයගත සංඛ්‍යා ඇතුළත් කර නොතිබුණි.</p>	<p>2021 වසරේ අවසාන ගිණුම් සැකසීමේදී සියලුම ආදායම් සහ වියදම්, ඇස්තමේන්තුගත සංඛ්‍යා සමඟ වෙන් වෙන් වශයෙන් පෙන්වීමට පියවර ගෙන ඇත.</p>	<p>ප්‍රමිතියෙහි උපදෙස් ප්‍රකාරව අයවැයගත සංඛ්‍යා සහ තත්‍ය සංඛ්‍යාවන් වෙත වෙනම නිරූපණය කරමින් මූල්‍ය ප්‍රකාශන ඉදිරිපත් කළ යුතුයි.</p>
<p>(ආ) සම්පූර්ණයෙන්ම ක්ෂය කර තිබූ පිරිවැය රු. 1,337,550 ක් වූ යන්ත්‍රෝපකරණ 65 ක් භාවිතයට ගනිමින් පැවතියද එම වත්කම්වල ඵලදායී ජීවිත කාලය පිළිබඳ වූ ඇස්තමේන්තුගත දෝෂය ශ්‍රී ලංකා රාජ්‍ය අංශ ගිණුම්කරණ ප්‍රමිත අංක 03 අනුව නැවත සංශෝධනය කර මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ගැලපීමට කටයුතු කර නොතිබුණි.</p>	<p>අයිතම විශාල ප්‍රමාණයක් පවතින බැවින් ප්‍රත්‍යාගණනය ප්‍රායෝගිකව සිදුකර ගැනීමට නොහැකි හෙයින් ඒ සඳහා කටයුතු කර නොමැත.</p>	<p>ප්‍රමිතියෙහි උපදෙස් ප්‍රකාරව වත්කම්වල ඵලදායී ජීවිත කාලය පිළිබඳ වූ ඇස්තමේන්තුගත දෝෂය නැවත සංශෝධනය කර මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ගැලපීමට කටයුතු කළ යුතුය.</p>
<p>(ඇ) මණ්ඩලයට අයත් දුන්කන්තාව කොහු සංවර්ධන හා පුහුණු මධ්‍යස්ථානයේ රු.1,008,348 ක වියදමකින් 2019 වර්ෂයේ සවිකරන ලද පෙට්ටිකුට්ටම් යන්ත්‍රය ඇතුළු යන්ත්‍රෝපකරණ සහ පරිගණක හා ලී බඩු උපකරණ ප්‍රාග්ධනික නොකර ඒ ඒ වර්ෂයේ පුනරාවර්තන වියදම් වශයෙන් ලියාහැර තිබුණි. මේ හේතුවෙන් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල දේපළ පිරිසිදු හා උපකරණවල අගය එම ප්‍රමාණයෙන් අඩුවෙන් පෙන්වුම් කෙරුණි.</p>	<p>2021 වසරේ නිවැරදිව ප්‍රාග්ධනික කර අදාළ ගැලපීම් පෙන්වීමට පියවර ගනු ඇත.</p>	<p>ශ්‍රී ලංකා රාජ්‍ය අංශ ගිණුම්කරණ ප්‍රමිත අංක 07 හි 14 ඡේදය ප්‍රකාරව ආශ්‍රිත අනාගත ප්‍රතිලාභ හෝ සේවා ශක්‍යතාවයන් අස්ථිත්වය වෙත ගලා ඒමේ හව්‍යතාවයක් සහිත වත්කම් ස්ථාවර වත්කම් වශයෙන් හඳුනාගත යුතුය.</p>

(ඇ) වසර 35 ක කාලයක සිට බී.සී.සී. ලංකා සමාගමෙන් ලැබිය යුතු රු.26,715,037 ක ණය ශේෂයක් සඳහා වාර්ෂිකව රු.4,011,609 ක් බැගින් පොලී ආදායමක් ගණනය කර එය ලබා ගැනීමේ සම්භාවිතාවයක් නොවීම නිසා එම වටිනාකම අඩමාණ ණය ලෙස වෙන් කර තිබුණි. මේ පිළිබඳව මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල අනාවරණ කිරීමටත්, ණය ශේෂය සඳහා වන හානිකරණ අගය වෙනුවෙන් අවශ්‍ය ගැලපීම් කිරීමටත් කටයුතු කර නොතිබුණි.

ගිවිසුම් ප්‍රකාරව අයවිය යුතු පොලිය සෑම වසරකම පොලී ආදායමක් ලෙස පෙන්වා වසර ගණනාවක සිට අයවී නොමැති බැවින් එසේ අඩමාණ ණය ලෙස ලියා හැර ඇත. කෙසේ වෙතත් මෙම ණය හා පොලී මුළු මුදලම ගෙවන බවට බී.සී.සී. ලංකා සමාගම දන්වා ඇති බැවින් මේ සම්බන්ධව වෙනත් පියවරක් ගැනීමට නොහැකි වී ඇත.

ශ්‍රී ලංකා රාජ්‍ය අංශ ගිණුම්කරණ ප්‍රමිත අංක 10 හි 33 ඡේදය ප්‍රකාරව ගනුදෙනුව හා ආශ්‍රිත ආර්ථික ප්‍රතිලාභ හෝ සේවා ශක්‍යතා අස්ථිත්වයට ගලා එන බවට භව්‍යතාවයක් ඇති විට හා අයභාරයේ ප්‍රමාණය විශ්වාසනීය ලෙස මැනිය හැකි විට ඒවා පොලී ආදායම් ලෙස හඳුනාගත යුතු අතරමේ පිළිබඳව මූල්‍ය ප්‍රකාශනවලින් අනාවරණය කිරීමත්, හානිකරණ අගය වෙනුවෙන් අවශ්‍ය ගැලපීම් කිරීමත් සිදු කළ යුතුය.

**1.5.2 ගිණුම්කරණ අඩුපාඩු**

විගණන නිරීක්ෂණය	කළමනාකාරිත්වයේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
<p>(අ) ස්ථාවර වත්කම් ලේඛනයේ ඇතුළත් 2005 හා 2006 වර්ෂයන්වලදී මිලදී ගෙන සම්පූර්ණයෙන්ම ක්ෂය කර තිබුණු පිරිවැය රු.3,363,900 ක් වූ යන්ත්‍රෝපකරණ 39 ක් නියම ව්‍යාපෘතීන් සඳහා ලබා දී තිබුණු බවට විගණනය වෙත කරුණු ඉදිරිපත් කරනු ලැබුවද, අදාළ ව්‍යාපෘතීන්වල විස්තර නොවීම නිසා එම වත්කම්වල භෞතික පැවැත්ම පිළිබඳව සනාථ කර ගත නොහැකි විය. එසේම එම වත්කම් සමීක්ෂණය කර සුදුසු පරිදි අපහරණයට හෝ ප්‍රත්‍යාගණනය කිරීමට ද කටයුතු කර නොතිබුණි.</p>	<p>යන්ත්‍රෝපකරණ සියල්ලම කර්මාන්තකරුවන් වෙත එම කාලපරිච්ඡේදය තුළ ලබාදී ඇති අතර අධිකාරිය විසින් ඒ පිළිබඳව ලේඛන නඩත්තු කිරීමක් සිදුකර නොමැති බැවින් එම යන්ත්‍රෝපකරණ සමීක්ෂණයට භාජනය කිරීමට නොහැකි වී ඇත.</p>	<p>එම වත්කම් සමීක්ෂණය කර ලේඛනගත කර සුදුසු පරිදි කටයුතු කළ යුතුයි.</p>
<p>(ආ) 2020 දෙසැම්බර් 31 දිනට භෞතික තොග සත්‍යාපනයක් සිදු කර තිබූ නමුත් එම භෞතික තොග අගය වෙනුවට තොග පොත් අනුව තිබුණු ශේෂය වූ රු.26,351,915 ක් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවලට ඇතුළත් කර තිබුණි. පොත් අනුව ශේෂය භෞතික සත්‍යාපන වාර්තාව සමඟ නියැදි පරීක්ෂාවේදී රසායනාගාර උපකරණ තොගයන්හි රු.852,754 ක් වටිනා තොග ඒකක 101 ක උනතාවයක් ද, රු.375,412 ක් වටිනා ඒකක 49 ක අතිරික්තයක් ද පැවතීමත්, තොග පොතට ඇතුළත් කර නොතිබූ වටිනාකම ගණනය නොකළ තොග ඒකක 1834</p>	<p>ගබඩාවට තොග ලැබීම් හා නිකුත් කිරීම් නිවැරදි තොග සංකේත අංකයන් භාවිතා කිරීමේදී අතපසුවීමක් නිසා සිදුවී ඇති මෙම වෙනස මේ වන විට නිවැරදි කරමින් පවතී.</p>	<p>භෞතික තොග සත්‍යාපනය අනුව ගිණුම් ගැලපීමටත්, විවලතාවයන් සම්බන්ධයෙන් මුදල් රෙගුලාසි ප්‍රකාරව කටයුතු කිරීමටත් පියවර ගත යුතුය.</p>

ක් පැවතීමත් හේතුවෙන් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇතුළත් තොගයේ නිවැරදිතාවය තහවුරු කරගත නොහැකි විය.

(ඇ) “දිසිදි” පොල් මෝල් හිමියන්ට සපයන සේවා සඳහා නිසි පරිදි ඉන්වොයිස් නිකුත් කර නොතිබීම, ණයගැති ලෙජරයක් පවත්වා නොතිබීම, මුදල් අයකර ගැනීමේ හා බැංකුවට සෘජුව බැර කරන මුදල් හඳුනා ගැනීමේ නිසි ක්‍රමවේදයන් නොතිබීමයනාදී කරුණු හේතුවෙන් සමාලෝචිත වර්ෂය අවසානයට අයවිය යුතු බවට ගිණුම්ගත කර තිබුණු රු.4,199,681 ක ණයගැතියන් හා ඊට අදාළව සමාලෝචිත වර්ෂය තුළ හඳුනාගෙන තිබුණු රු.8,996,305 ක ආදායමෙහි නිවැරදිතාවය තහවුරු කරගත නොහැකි විය.

2019 වර්ෂයේ අදාළ මෝල් හිමියන්ගෙන් ලැබුණු මුදල් අදාළ වශයෙන් දිසිදි හා ජල ආදර්ශ ගාස්තු ආදායමට හා ණයගැතියන්ට වැඩිපුර ගිණුම්ගත වීම මත රු.1,699,932 ක මුදලක් අදාළ ණයගැති ශේෂයන්ගෙන් අඩුකර ඇත.

“දිසිදි” පොල් මෝල් හිමියන්ට සේවා සැපයීම සම්බන්ධයෙන් පවත්නා අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධතියේ පවත්නා දෝෂ මඟහරවා ගැනීම පිණිස වහා ක්‍රියා කළ යුතුය.

**1.5.3 විගණනය සඳහා ලිඛිත සාක්ෂි නොවීම**

විෂය	මුදල රු.	නොසැපයූ විගණන සාක්ෂි	කළමනාකාරිත්වයේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
(අ) බ්‍රිටිෂ් සිලෝන් ලංකා සමාගමට (BCC) පොල් තෙල් මිල ස්ථායීකරණ අරමුදලෙන් හා ප්‍රාග්ධන සංවර්ධන අරමුදලින් ලබා දී තිබූ ණය	58,265,037	ශේෂ සනාථ කිරීම්	අදාළ ශේෂ සනාථ වාර්තා ලබාදෙන ලෙස ඉල්ලීම් කර ඇත.	ලැබිය යුතු මුදල් සඳහා ශේෂ සනාථ කිරීම් ඉදිරිපත් කළ යුතුය.
(ආ) ණයහිමියන් 05 දෙනෙකුට ගෙවිය යුතු ශේෂය	22,537,373	ශේෂ සනාථ කිරීම්	සියලුම ණය ගැති හා ණය හිමියන් වෙත ශේෂ සනාථ ලිපි යවා ඇත.	ගෙවිය යුතු මුදල් සඳහා ශේෂ සනාථ කිරීම් ඉදිරිපත් කළ යුතුය.

**1.6 ලැබිය යුතු සහ ගෙවිය යුතු ගිණුම්**

**1.6.1 ලැබිය යුතු මුදල්**

විගණන නිරීක්ෂණය	කළමනාකාරිත්වයේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
(අ) බ්‍රිටිෂ් සිලෝන් කම්පනි ලංකා සමාගමට (BCC) 1985 වර්ෂයේදී පොල් තෙල් මිල ස්ථායීකරණ අරමුදලෙන් ලබා දී තිබූ පොලී සහිත ණය රු.26,715,037 ක් හා 2002 හා 2004 වර්ෂයන්හිදී ප්‍රාග්ධන සංවර්ධන අරමුදලින් ලබා දී තිබූ පොලී රහිත ණය රු.31,550,000 ක් වශයෙන් එකතුව රු.58,265,037 ක ණය මුදල රු.52,150,917 ක පොලිය සමඟ අය කර ගැනීමට එලදායී ක්‍රියාමාර්ග ගෙන නොතිබුණි.	BCC සමාගමෙන් අයවිය යුතු ණය හා පොලී අයකර ගැනීමට වසර ගණනාවක සිට විවිධ අමාත්‍යාංශ යටතේ සාකච්ඡා ගණනාවක් පවත්වා මහා භාණ්ඩාගාරය වෙත ලිඛිතව දන්වා ඇත. BCC සමාගම මෙම මුදල ගෙවීමට කටයුතු කරන බව දන්වා ඇත.	අයවිය යුතු ණය හා පොලී අයකර ගැනීමට නිසි ක්‍රියාමාර්ග ගත යුතුයි.

(ආ) 2018 හා 2019 වර්ෂවලදී “දිසිදි” පොල් නිෂ්පාදන මෝල් 32 කින් හා පොල් කිරි නිෂ්පාදන ආයතන 14 කින් අයවිය යුතු රු.1,376,631 ක් අයකර ගැනීමට කටයුතු කර නොතිබුණි.

අයවිය යුතු මුදල් සම්බන්ධව අදාළ දිසිදි මෝල් හිමියන් දැනුවත් කර කොටසක් මේ වන විට අයකරගෙන ඇත. වසා දමා ඇති මෝල්වලින් අයවිය යුතු මුදල් ඉදිරියේදී මෝල් සංවර්ධන අරමුදල මගින් අයකරගැනීමට කටයුතු කරනු ලැබේ. පොල්කිරි නිෂ්පාදන ආයතනවලින් අයවිය යුතු මුදල මේ වන විට අය කරමින් පවතී.

අයවිය යුතු මුදල් නොපමාව අය කර ගැනීමටත්, මින් පසු පරීක්ෂණයන් සිදු කිරීමට පෙර අදාළ ගාස්තු ලබා ගැනීමටත් ක්‍රියා කළ යුතුය.

**1.6.2 ගෙවිය යුතු මුදල්**

විගණන නිරීක්ෂණය	කළමනාකාරිත්වයේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
<p>(අ) ජය ඉසුර ණය ලබාදීම සඳහා 2015 හා 2020 වර්ෂ අතර කාලයේදී මොල් සංවර්ධන අරමුදල සඳහා පොල් තෙල් මිල ස්ථායීකරණ අරමුදලෙන් රු.76,277,972 ක් ද, රජයෙන් රු.123,000,000 ක් ද වශයෙන් ලබාගෙන තිබුණු එකතුව රු.199,277,972 ක ණය මුදල් නිරවුල් කිරීමට කටයුතු කර නොතිබුණි.</p>	<p>අදහස් දක්වා නොමැත</p>	<p>ලබාගෙන ඇති ණය මුදල් නිරවුල් කිරීමට අවශ්‍ය කටයුතු කළ යුතුය.</p>
<p>(ආ) තැඹිලි ප්‍රවර්ධන කටයුතු සඳහා පොල් වගාකිරීමේ මණ්ඩලයට ගෙවිය යුතු තැඹිලි අපනයන සේවා ගාස්තු ආදායමෙන් සියයට 40 ක් වූ රු. 21,802,011 ක මුදලක් වසරකට වඩා වැඩි කාලයක සිටද, තවත් ආයතනයකට ගෙවිය යුතු රු.463,942 ක් අවුරුදු 3 කට වඩා වැඩි කාලයක සිටද පියවීමට කටයුතු කර නොතිබුණි.</p>	<p>තැඹිලි ප්‍රවර්ධනය සඳහා වූ මුදල් පොල් වගාකිරීමේ මණ්ඩලයට ලබාදීම වෙනුවට පොල් හා තැඹිලි වගාකරුවන් සඳහා ලබාදීමට අදහස් කර ඇති බැවින් මේ සම්බන්ධව ඉදිරි කටයුතු කිරීමට නියමිතය. (තවත් ආයතනයකට ගෙවිය යුතු රු.463,942 ක් සම්බන්ධයෙන් අදහස් දක්වා නොමැත)</p>	<p>ගෙවිය යුතු මුදල් නිරවුල් කිරීමට අවශ්‍ය කටයුතු කළ යුතුය.</p>

**2. මූල්‍ය සමාලෝචනය**

**2.1 මූල්‍ය ප්‍රතිඵල**

සමාලෝචිත වර්ෂයේ මෙහෙයුම් ප්‍රතිඵලය රු. 18,194,029 ක අතිරික්තයක් වූ අතර ඊට අනුරූප ඉකුත් වර්ෂයේ අතිරික්තය රු. 63,223,491 ක් විය. ඒ අනුව මූල්‍ය ප්‍රතිඵලයෙහි රු.45,029,462 ක පිරිහීමක් නිරීක්ෂණය විය. සමාලෝචිත වර්ෂයේ භාණ්ඩාගාර ප්‍රතිපාදනය රු.31,072,688 කින් ඉහළ ගොස් වියදම රු.65,285,714 කින් පහළ ගොස් තිබුණ ද, ආයතනය ඉපැයූ ආදායම රු.63,322,688 කින් පහළ යාම හා තෙල් මිල ස්ථායීකරණ අරමුදලෙන් රු.93,228,592 ක් ඒකාබද්ධ අරමුදලට මාරු කිරීම මෙම පිරිහීම කෙරෙහි ප්‍රධාන වශයෙන් හේතු වී තිබුණි.

3. මෙහෙයුම් සමාලෝචනය

3.1 කළමනාකරණ අකාර්යක්ෂමතා

විගණන නිරීක්ෂණය	කළමනාකාරිත්වයේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
<p>(අ) කොහු කර්මාන්තය සංවර්ධනය සඳහා අදාළ පාර්ශවයන් පුහුණු කිරීමේ අරමුණින් 2006 වර්ෂයේදී ආරම්භ කර තිබුණු දුන්කන්නාව කොහු සංවර්ධන හා පුහුණු මධ්‍යස්ථානයේ කටයුතු, සේවක හිඟය හා යන්ත්‍රෝපකරණ අලුත්වැඩියා නොකිරීම හේතුවෙන් 2020 පෙබරවාරි මස සිට නතර කොට දමා තිබීම හේතුවෙන් 2019 හා 2020 වර්ෂයන්හි රු.1,586,383 වැය කර සිදු කළ පුනරුත්ථාපනය කිරීම් ඇතුළුව ගොඩනැගිලි, යන්ත්‍ර සූත්‍ර හා ලී බඩු උපකරණ නිෂ්කාර්යව විනාශවීමේ අවධානමකින් යුතුව පැවතුණි.</p>	<p>මේ වන විට ක්‍රියාකළ නොහැකි මට්ටමක පවතින යන්ත්‍ර නැවත ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා විශාල මුදලක් දැරීමට සිදුවේ. රාජ්‍ය සහ පෞද්ගලික අංශය වෙත මෙම ආයතනය ලබා දීම සඳහා කටයුතු කළ ද ඒ සඳහා යෝග්‍ය ආයතනයක් ඉදිරිපත් නොවීය. 2021 ජූලි මස පත්වන ලද නව කළමනාකාරිත්වය නැවත මෙය කොහු හා කොහු ආශ්‍රිත නිෂ්පාදන පුහුණු කිරීමේ මධ්‍යස්ථානයක් බවට පත් කරන ලෙසට උපදෙස් ලබාදී ඇති බැවින් මේ වන විට ඒ හා සම්බන්ධ මූලික කටයුතු ආරම්භ කර ඇත.</p>	<p>මධ්‍යස්ථානය පිහිටුවීමේ අරමුණ ඉටුකර ගැනීම සඳහා අප්‍රමාදීව කටයුතු කළ යුතුය. .</p>
<p>(ආ) 2015 වර්ෂයේ සිට ගලවා ඉවත් කර ඇති ජලයේ බැර ලෝහ පරීක්ෂා කිරීම් සඳහා යොදා ගන්නා රු.4,984,973 ක් වටිනා Atomic Absorption Spectrophotometer (AAS) උපකරණය 2021 ජූලි මාසය අවසාන වන විටත් ක්‍රියාත්මක කිරීමට කටයුතු කර නොතිබුණු බැවින් අදාළ සේවාවන් සැපයීමට හා ආදායම් උපයා ගැනීමට නොහැකි වී තිබුණි. එම උපකරණය දෝෂ සහිත බවට වාර්ෂික තොග සමීක්ෂණ වාර්තාවෙහි කිසිදු සඳහනක් දක්වා නොතිබුණි.</p>	<p>2015 දී පැවති අධික ජලගැලීම හේතුවෙන් නියෝජිතයන් උපදෙස් පරිදි තාවකාලිකව ගලවා තැබීමට සිදුවිය. ඉන් පසුව 2019 වසර වන තෙක් රසායනාගාර නවීකරණ කටයුතු සිදුකර, 2020 වසරේදී ස්ථාපිත කළ ද උපකරණය ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී දෝශ සහිතවූ බැවින් ආනයනය කළ කොටස් සවිකර 2021 අගෝස්තු මාසයේ සිට උපකරණය භාවිතයෙන් බැරලෝහ පරීක්ෂණ සිදු කිරීමට නියමිතයි.</p>	<p>අප්‍රමාදීව යන්ත්‍රය භාවිතයට ගත යුතුය.</p>

3.2 මෙහෙයුම් අකාර්යක්ෂමතා

විගණන නිරීක්ෂණය	කළමනාකාරිත්වයේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
<p>(අ) 1971 අංක 46 දරන පොල් සංවර්ධන අධිකාරි පනත ප්‍රකාරව ශ්‍රී ලංකාවේ නිෂ්පාදනය කරනු ලබන හෝ අපනයනය කරනු ලබන පොල් නිෂ්පාදනවල ගුණාත්මකභාවය පවත්වාගෙන යාමේ අධිකාරිය සතු කාර්යභාරය ඉටු කිරීම සඳහා ප්‍රමිතියෙන් යුතු පොල්තෙල් නිෂ්පාදනය හා ප්‍රමිතියෙන් යුතු පොල් තෙල් පාරිභෝගිකයන් වෙත ඉදිරිපත් කිරීම යන උපායමාර්ගික උපක්‍රමය තෝරාගෙන ක්‍රියාත්මක කර තිබුණද, ගුණාත්මක බවින් යුතු තෙල් නිෂ්පාදකයින් සඳහා වන තරු 5 කින් යුත් ලාංඡනය 2019 වර්ෂයේදී ලබාගෙන තිබූ පොල් තෙල් මෝල්</p>	<p>නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලිය ද ඇතුළුව ගුණාත්මක කොන්දේසි 5 ක් සපුරාලන දේශීය තෙල් නිෂ්පාදකයින් ශ්‍රේණිගත කිරීමක් ලෙස සලකනු ලබන තරු 5 ලාංඡනය ශ්‍රේණිගත කිරීමේ ක්‍රියාවලියේ ඉහළම කොන්දේසිය ලෙස සලකනු ලැබේ. 2019 වසරේ දී ඉල්ලුම් කර තිබුණු කර්මාන්ත 14 කින් ප්‍රමිතිකරණයන් සපුරාලන ලද කර්මාන්ත 7 කට පමණක් ලාංඡනය නිකුත් කිරීමට හැකි විය. නිෂ්පාදන ක්‍රියා වලියේ පටන්</p>	<p>පොල් නිෂ්පාදනවල ගුණාත්මකභාවය පවත්වාගෙන යාමේ අධිකාරිය සතු වගකීම ඉටු කිරීම සඳහා කාර්යක්ෂමව කටයුතු කළ යුතුය.</p>



රු.84,206,686 ක් ද, බැංකු තැන්පතුවල වටිනාකම රු.160,835,956 ක්ද විය.

තවද, කර්මාන්තයේ ගැටළු හඳුනාගැනීමේ වැඩපිළිවෙලක් ක්‍රියාත්මක කිරීමටත්, කටයුතු කාර්යක්ෂම කර ගනිමින් නිශ්චිත ඉලක්කයන්ට ලඟාවීම සඳහා වාර්ෂික අයවැය ලේඛන, ක්‍රියාකාරී සැලසුම් හා සංයුක්ත සැලසුම් සකස් කිරීමට හා අරමුදල ව්‍යවස්ථාපිත තත්ත්වයට පත් කිරීමටත් කටයුතු කරනොතිබුණි.

සංවර්ධන කටයුතු වෙනුවෙන් මුදල් ප්‍රතිපූරණය කිරීමක් සිදු නොවීය.

වාර්ෂික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට ඇතුළත් කරනු ලබන්නේ මහා භාණ්ඩාගාරය විසින් ලබාදෙන ප්‍රතිපාදනයන්ය.

(ඉ) 1971 අංක 46 දරන පොල් සංවර්ධන පනතේ බලතල අනුව පොල් තෙල් විශාල තොග වශයෙන් මිලදී ගෙන මිල අඩු වැඩි වීම අනුව වෙළඳපොලට නිකුත් කිරීම මඟින් මිල පාලනය කිරීමේ අරමුණින් පොල්තෙල් මිල ස්ථායීකරණ අරමුදල පිහිටුවා තිබුණද, 1981 වර්ෂයේ සිට මෙම වැඩ පිළිවෙල අධිකාරිය විසින් අතහැර දමා ඒ සඳහා වරායේ පවත්වා තිබූ තෙල් ටැංකි ද වෙනත් ආයතනවලට ලබා දී තිබුණි. එසේ වුවද, 1985 වර්ෂයේ සිට හිඟහිට ඇති රු.78,865,954 ක ණය මුදලක් ඇතුළුව එකතුව රු.157,943,367 ක අයවිය යුතු ණය ශේෂයක් ද, රු.220,171,884 ක ආයෝජන ශේෂයක් හා රු.324,046,799 ක සමුච්චිත අරමුදල් ශේෂයක් ද සහිතව සමාලෝචිත වර්ෂය අවසානය දක්වාම අරමුදලේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන සකස් කරමින් පැවතුණි.

තෙල් ටැංකි පිළිබඳව කිසිදු මූල්‍ය වටිනාකමක් වර්තමානයේ සොයා ගැනීමට නොහැක. මෙම අරමුදල තුළින් උපයාගෙන ඇති මුදල් නිසි පරිදි ආයෝජනය කර ඇත.

වසර 29 ක් තිස්සේ අක්‍රියව පවතින මෙම අරමුදල සම්බන්ධයෙන් නිසි සමාලෝචනයක් සිදු කර අවශ්‍ය ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ යුතුයි. 1981 වර්ෂයේ සිට මෙම වැඩ පිළිවෙල අතහැර දමා තිබීමට හේතු පැහැදිලි කළ යුතු වේ.

(ඊ) පොල් කටු අඟුරු සැකසීම සහ ඊට අදාළ අගය එකතු කළ අඟුරු නිෂ්පාදන ආරම්භ කිරීමට පහසුකම් සැපයීම සඳහා සමාලෝචිත වර්ෂය තුළ කර්මාන්තකරුවන් 15 දෙනෙකුට රු.මිලියන 02 ක් ලබා දීමට අපේක්ෂා කර තිබූ නමුත් කර්මාන්තකරුවන් 05 දෙනෙකු සඳහා රු.මිලියන 0.61 ක් පමණක් ලබාදී තිබීමෙන් එහි ප්‍රගතිය සියයට 31 ක් පමණක් විය.

මේ යටතේ අවිධිමත් අංශයේ කර්මාන්ත ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා පහසුකම් සංවර්ධනය කෙරෙන නමුත් වසංගත තත්ත්වය හේතුවෙන් මෙම ව්‍යාපෘතියේ අපේක්ෂිත අරමුණු කරා ලඟා වීමට නොහැකි විය. 2020 වර්ෂයේ තෝරාගත් තවත් ආයෝජකයින් 04 දෙනෙකුට 2021 වර්ෂයේදී මුදල් ලබා දීමට කටයුතු කර ඇත.

අපේක්ෂිත ඉලක්කයන් ලඟා කර ගත යුතුයි.